

Mirjana Matijević Sokol

Moji profesori Jakov Stipišić, Nada Klaić i Tomislav Raukar

P oslijeratnu historiografiju sasvim je sigurno svojim znanstvenim i pedagoškim radom obilježilo troje profesora medievista. To su Nada Klaić, Jakov Stipišić i Tomislav Raukar, poznati među svojim kolegama i, dakako, studentima kao Teta Nada, Barba i Profesor. Već iz ovih studentskih nadimaka može se naslutiti njihova osobnost, s jedne strane bliskost i neposrednost, kao i gospodska akademska distanciranost.

Kada se osvrnem na svojih pet desetljeća života i rada u akademskoj zajednici, od studentskih dana do mirovine, mogu zaključiti da su mi uz moje profesore s arheologije i latinskog jezika njih troje omogućili da se formiran kao znanstvenik i profesor kakav jesam.

Zaposlenjem u Akademijinu zavodu bila sam usmjerena na bavljenje srednjovjekovnim vrelima na latinskom jeziku, a mentor i Učitelj u Zavodu bio mi je Jakov Stipišić koji je ujedno kao vanjski suradnik predavao na Filozofskom fakultetu Pomoćne povijesne znanosti.

Kao honorarni predavač J. Stipišić je od akademske godine 1958/1959. držao kolegij Pomoćne povijesne znanosti na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Na Poslijediplomskom studiju pomoćnih povijesnih znanosti Filozofskog fakulteta u Zadru Sveučilišta u Splitu također sudjeluje kao predavač. Radi na dovršavanju tzv. Smičiklasova zbornika (*Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije – Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*). S Miljenom Šamšalovićem priprema izdanje najstarije diplomatske građe i pod uredništvom Marka Kostrenčića izlazi 1967. godine *Codex diplomaticus Regni Croatiae, Slavoniae et Dalmatiae* (sv. I, listine godina 743-1100). Nakon toga izdanja sa suradnicima radi na objavljivanju triju svezaka *Diplomatičkog zbornika*: sv. XVI. (1976), sv. XVII. (1981) i sv. XVIII. (1990).

Barba je bio poseban, posebna je bila njegova lakoća kojom je pristupao studentima i mladim suradnicima. Iako sam mislila da nikada neću naučiti ono što on zna, njegove riječi: „Znaš mala, kada sam ti ja došao ovdje, ja ti nisam imao pooooojma“, bile su ohrabrenje da polako stječem znanja. Njegov je pristup bio takav da je poticao. Studenti su ga voljeli jer je zahtjevno gradivo približavao na jednostavan način.

Nakon dvadeset godina provedenih u Zavodu u kojem je Jakov Stipišić bio prisutan na različite načine i nakon odlaska u mirovinu, ja sam preuzela njegov

kolegij na Odsjeku za povijest. I Barba je opet bio uz mene, jer je moja popudbina bio njegov udžbenik *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*. A ja sam bila ponosna jer sam izrasla iz Barbine „škole“. Preko udžbenika J. Stipišić danas je nazočan među novim, mlađim generacijama povjesničara na našem Fakultetu, ali i na svima drugima u Hrvatskoj, kao i u susjednim zemljama. Svi oni koji danas nešto znače u hrvatskoj medievistici na ovaj ili onaj način bili su njegovi učenici, bilo tijekom studija, bilo na tečajevima koji su održavani u Akademiji (JAZU/HAZU). Posljednji je bio 1985. godine.

Prema preporuci i zahtjevu radnog mjesta 1977. upisala sam poslijediplomski studij na Odsjeku za povijest uz polaganje diferencijalnih ispita jer sam diplomirala arheologiju i latinski jezik. Suradnja Zavoda i Odsjeka na više se načina osjećala. Mentorica mi je bila profesorica Nada Klaić – ili kako ju se zvalo Teta Nada. Bila je česta posjetiteljica Zavoda jer su tu bili njezini kolege i prijatelji, a mene je prihvatila otvorena srca, kakva je i inače bila prema studentima. Uvažavala je vještine koje su se stjecale u Zavodu i tu je svoju otvorenost pokazivala i prema meni.

Prof. Nada Klaić bila mi je mentorica na poslijediplomskom studiju i pri izradi magistarskog rada, a doktorski sam rad napisala pod mentorstvom Tomislava Raukara.

Samo ću ukratko ocrtati znanstveni lik profesorice Nade Klaić.

Diplomirala je povijest 1943. godine i odmah je zaposlena na istom fakultetu kao asistentica Mihe Barade kojega je 1954. naslijedila na katedri po njegovu odlasku u mirovinu. Unuka velikoga „dedeka“ Vjekoslava Klaića i asistentica Mihe Barade nije mogla drukčije oblikovati svoju profesionalnu karijeru nego poglavito kao istraživačica hrvatskog srednjeg vijeka.

Miho Barada, vrstan specijalist iz više pomoćnih povijesnih disciplina, a poglavito paleografije, diplomatike i kronologije, bio je najvažniji mentor Nadi Klaić koji ju je usmjerio i uputio u važnost istraživanja i kritičke valorizacije povijesnih vrela. Upravo je ovaj segment povijesnih istraživanja koji se temelji na neposrednom uvidu u izvorne povijesne spise ponajviše obilježio sveukupni rad Profesorice Klaić. Ali zbog svog je pristupa bila zanimljiva i široj javnosti. Velik dio njezina opusa i to onoga najintrigantnijeg su (pre)strogi i (pre)kritički stavovi prema diplomatskom – i to onom najstarijem – gradivu.

Diplomatičko gradivo ranoga srednjeg vijeka jest polje na kojemu su se njezini prethodnici prilično „umorili“ obrađujući jednu po jednu ispravu. Nakon uspostavljene hrvatske kritičke diplomatske „škole“ F. Račkoga, F. Šišića, V. Novaka, M. Šufflaya, Z. Tanodija te M. Barade i drugih, koja se oslanjala na najbolje europske kritičke pristupe dokumentima, N. Klaić zadire u ovaj korpus novim i njoj svojstvenim zahvatom odmičući se od uobičajene diplomatske metode. Najveću je pozornost posvetila analizi javnih vladarskih isprava ranoga srednjega

vijeka u dvama člancima u *Historijskom zborniku* (1965, 1966-67) te u poglavlju svoje sinteze (1971). Ali i u manjim je priložima propitivala druge intrigantne skupine isprava prema kojima također nije bila nimalo popustljiva. Pisala je o ispravama tzv. trogirskog tipa, rapskim, paškim i mljetskim falsifikatima. Spis *Pacta conventa* s pravom je svrstala u skupinu narativnih vrela oslanjajući se na Hauptmannovo tumačenje institucije „dvanaest plemena“. Radoslav Katičić naglasio je da je iz njezinih diplomatskih analiza odjekivala riječ *falsifikat*. Ova je ključna riječ svih članaka N. Klaić o diplomatskim dokumentima s pravom uznemiravala znanstvenu javnost. Čitajući njezinu oštru kritičku analizu tog gradiva te zaključak da je riječ o falsifikatima, ostajemo zbunjeni jer je podatke iz istih isprava ugradila u svoje članke i sinteze. Postavlja se onda pitanje: u čemu je nesporazum? Zbog tradicije ranosrednjovjekovnoga gradiva svakoj je ispravi nužan zaseban pristup koji uključuje utvrđivanje općega diplomatskog okvira, povijesnu kontekstualizaciju, jezično propitivanje, pravni diskurs i čitav niz drugih znanja koja mogu pridonijeti konačnom rezultatu određivanja: što upotrijebiti te kako upotrijebiti svaki pojedini dokument. Teško je jednom riječju izreći kakav je bio pristup Nade Klaić srednjovjekovnom diplomatskom korpusu, a posebno ranosrednjovjekovnim vladarskim ispravama. Glavno joj je polazište svakako bila forma dokumenata, bilo da je riječ o njihovim vanjskim ili unutarnjim značajkama. Kada bismo zaključivali na temelju iznesenoga o tome je li ovakav pristup Nade Klaić bio iskorak ili je uzrokovao zastoj u istraživanju i analizi diplomatskog gradiva, mogli bismo reći: jedno i drugo. Dugo je trebalo da se osvijestimo od njezina šokantnog pristupa. S jedne strane, kada se N. Klaić obraća povjesničarima, čini se da ih želi razbuditi i skrenuti pozornost na nužnost propitivanja diplomatskih vrela – uvijek i iznova – jer tijekom vremena stečene nove historiografske spoznaje ili interpretacije otvaraju možda neka nova rješenja. No čini se da je, s druge strane, stanje šoka potrajalo malo duže i trebalo je zaboraviti njezino gromoglasno prozivanje osjetljivog gradiva, a trebalo je i hrabrosti okrenuti se opet svakom diplomatskom dokumentu uzimajući u obzir sve što se moglo i hrabro reći: većina tih naših dokumenata uobičajena je prerađevina te nam je zadatak svakoj ispravi pristupati individualno, a traženje vjerodostojne povijesne jezgre jest legitiman metodološki diplomatski postupak. Istraživački korak Nade Klaić dobro je započet, ali stvorio je „usijanu“ atmosferu u akademskoj i neakademskoj javnosti u kojoj se od poluinformacija, poluznanstvenih interpretacija nije uvijek prepoznalo ono zrnce znanstvene istine koje je počelo klijeti ili je otvorilo put koji treba slijediti. Iako se njezina analiza oslanjala i na radove prethodnika koji su u skladu sa svojim usmjerenjima i sposobnostima iste isprave propitivali i ocjenjivali, ona je smatrana njihovim kompletnim negatorom. Takva je bila percepcija kod jedne tada još snažno prisutne struje povjesničara koji su onda nakon njezine kritike iste dokumente još snažnije branili i kojekakvim

su se metodama, akademskim i neakademskim, obrušili na Nadu Klaić. Negdje se u znanstvenoj kakofoniji izgubilo zamijetiti da je Nada Klaić te isprave ipak koristila u svojim sintezama kao vjerodostojno vrelo za mnoge podatke koje su sadržavale. Zaključak o ovom pitanju sveo bi se na to da je „nediplomatička“ metoda N. Klaić s pravom izazivala kontroverze i nerazumijevanje, ali ni oni koji su je negirali nisu dali diplomatski „znanstveni“ rezultat. Naime, prevladalo je da se u njezinim kritičkim analizama „prepoznaju“ ideološke poruke. No gledajući iz današnje perspektive, kod Nade Klaić se sasvim sigurno može uočiti utjecaj njezina mentora Mihe Barade u kritici isprava. Čini se kao da su ovi ugledni i obrazovani medievisti željeli svojom metodom i pristupom potaknuti hrvatsku medievistiku da snažnije iskorači. Ali nije zanemariva ni njihova narav koja je poticala onaj entuzijastički elan da iznose nova, intrigantna mišljenja sasvim suprotna od prethodnika „zazivajući“ polemike.

Još je jedno kontroverzno pitanje obilježilo hrvatsku medievistiku šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća. To je rasprava o spisu *Historia Salonitana maior* (HSM), koja se vodila između dviju snažnih ličnosti ondašnjega znanstvenog i općenito javnog života, akademika i politički podobnog Stjepana Gunjače i Nade Klaić. Danas je poznato da su se razilazili vezano uz „autorstvo“ ovoga spisa i čitanje jedne riječi u njemu. Rezultat je bio neriješen. S aspekta današnjih saznanja u jednom je slučaju u pravu bila Nada Klaić, a u drugom Stjepan Gunjača.

Bavljenje kritički izvorima prethodilo je pisanju sinteza *Povijest Hrvata u ranom srednjem vijeku* (1971) i *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku* (1976), a u međuvremenu je objavila zbirku izvora prevedenih na hrvatski jezik namijenjenu studentima (*Izvori za hrvatsku povijest do 1526. godine*, 1972)

Veliki je doprinos Nada Klaić dala istraživanju srednjovjekovne povijesti Slavonije i gradova, kako dalmatinskih tako i slavonskih. Bavila se poviješću Zagreba, Medvedgrada, Koprivnice, Vukovara, ali i Zadra, Trogira.

Intrigirala je znanstvenu i društvenu javnost rušenjem stereotipa o slavnim ličnostima koji su vodili bune. Matija Ivanić, Matija Gubec u njezinim su radovima prestajali biti predvodnici borbe za jednakost i slobodu. Nije ostala dužna ni hrvatskom plemstvu. Napisala je monografiju o Celjskima, ali je o njima i polemizirala. Do danas još traju polemike o njezinoj povijesti Bosne (1989, 1994) potaknute i sadašnjim (ne)prilikama u kojima se nalazi Bosna i Hercegovina.

O Profesorici Klaić u različitim prigodama napisane su biografije i bibliografije. Razvidno je da je bila izuzetno marljiva, „odana“ izvorima. Ali isto tako treba naglasiti da je bila otvorena novim temama. U njezinim su sintezama prisutne znatne stranice koje se bave ekonomskim i društvenim aspektima srednjovjekovlja do kojih je dolazila iščitavajući notarske i druge spise. Njezina se otvorenost prepoznaje u dijelovima sinteza posvećenima društvenim procesima, gospodarsko-ekonomskim prilikama, kulturnoj povijesti. Suradivala je s arheolozima, filolozima, povjesničarima umjetnosti, etnolozima i u svoje je radove uključivala

rezultate njihovih interdisciplinarnih istraživanja. Tako se u njezinim povijesnim interpretacijama našla jedna postšišićevska generacija znanstvenika humanističkog usmjerenja kao što su J. Horvat, B. Bratanić, P. Skok. Surađivala je za života s V. Gortanom, I. Petricolijem, M. Prelogom, Ž. Rapanićem. Upravo je na ovaj način medievistiku obogatila novim metodološkim obrascima te svojim sintezama napravila iskorak u odnosu na tradicionalnu historiografsku ostavštinu.

Nada Klaić bila je sportašica, odbojkašica i njezin sportski, natjecateljski duh zrcalio se i u znanstvenim radovima.

Kao što je bilo normalno i uobičajeno, profesori na fakultetu bili su najprije nastavnici svojim studentima. Poznato je da je ona uspješno spajala svoje profesorske obveze s istraživanjima u arhivima. Vodila je studente na „kanonsku“ terensku nastavu koja je uključivala Nin, Zadar, Trogir, Split. Osobitu je pozornost posvećivala Zadru i njegovim arhivskim fondovima preko kojih je uvodila studente u znanstveni rad. I zbog njezina srdačnog i neposrednog pristupa studentima zvali su je „teta Nada“.

Bila je čast biti njezinim studentom „u užem smislu“. To znači da je prihvatila biti mentoricom. Ja sam imala tu sreću da mi je bila mentorica pri izradi znanstvenog magisterija. No njezina je smrt spriječila da mi bude mentorica za doktorat.

Ovaj članak nema namjeru obuhvatiti sveukupnu djelatnost Nade Klaić. S velikim sam ga veseljem prihvatila napisati kao podsjećanje na moju dragu mentoricu. Poštivala sam njezina znanja, ali još više način na koji mi je pristupala kao mladoj početnici koja se duboko klanja znanju i autoritetu svoje Profesorice. Ona je znala istaknuti i potaknuti one aspekte moga obrazovanja koje je respektirala, a to je studij arheologije i posebno latinskog jezika.

Čini mi se da je i danas čujem i vidim dok čitam njezine radove. Stil živ, lepršav, „izazivački“, prepoznatljiv, osoban ono je što u našem pamćenju čuva i oživljava sliku jedne markantne Profesorice sijede kose sa zlatnim *raffom*, u plavoj kuti koja izlazi često izvan uobičajenih hladnih akademskih okvira. Takvim je načinom znala „otopiti“ i ledeni oklop svojih osporavatelja.

Tomislav Raukar rođen je u Starom Gradu na Hvaru 29. prosinca 1933. U Splitu je pohađao srednju ekonomsku i srednju muzičku školu, a na Višoj pedagoškoj školi diplomirao je povijest i hrvatski jezik s književnošću jugoslavenskih naroda. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1963. diplomirao je jednopredmetnu povijest. Na istom je fakultetu 1975. obranio doktorsku disertaciju *Ekonomsko-društveni odnosi u Zadru u XV. stoljeću*.

Svoj je radni vijek Tomislav Raukar započeo u Arhivu Hrvatske (danas Hrvatski državni arhiv) još kao apsolvant 1962. na mjestu arhivskog pomoćnika da bi, nakon što je 1963. diplomirao, dobio mjesto arhivista. Iste je godine prešao na Filozofski fakultet na Odsjek za povijest. Najprije je bio na Katedri za pomoćne povijesne znanosti, a potom je od 1966. bio na Katedri za hrvatsku povijest gdje je ostao do umirovljenja 2004. Afirmirao se kao vrsni istraživač hrvatskog sred-

njovjekovlja i izgradio je blistavu akademsku karijeru koju je trasirao od 1976. kada je izabran za docenta, 1980. za izvanrednoga, 1985. za redovitoga profesora, a 1997. za redovitoga profesora u trajnom zvanju. Tijekom svog radnog vijeka, osobito u mlađim danima, bio je na studijskim boravcima u Italiji. Istraživao je u gradskim arhivima Ancone, Barija, Tranija, Venecije. Za člana suradnika HAZU-a u Razredu za društvene znanosti izabran je 1986. godine, a za redovitog člana 1997. godine. Obnašao je najprije dužnost zamjenika tajnika, a zatim i tajnika Razreda za društvene znanosti HAZU-a. Kao akademik bio je voditelj Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a u Zagrebu. Sudjelovao je u radu niza državnih, akademijinih i drugih odbora i povjerenstava kao član ili kao njihov predsjednik.

Bio je mentor pri izradi desetak doktorskih i gotovo stotinu diplomskih radova. Bio je voditelj i suradnik više znanstvenih projekata te urednik i član uredništva nekoliko časopisa (*Historijski zbornik*, *Starine HAZU*, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti*).

Tomislav Raukar bio je moj profesor na poslijediplomskom studiju povijesti, a onda i mentor pri izradi doktorske disertacije *Toma Arhiđakon i njegovo djelo*. Profesora Raukara najprije sam kao mlada asistentica upoznala u – onda – Historijskom zavodu HAZU-a, a danas Odsjeku za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU-a u Zagrebu na Strossmayerovom trgu.

U ono vrijeme, prije četrdesetak godina, Historijski je zavod bio stjecište povjesničara koji su iz Splita, Zadra, Dubrovnika „naletjeli“ u Zagreb ili su došli raditi u Arhiv HAZU-a. Mnogi su od njih dolazili izmjenjivati, pa i rješavati stručna pitanja iz hrvatske medievistike vezana uz diplomatsko-paleografsko-egdotička pitanja, ali i ona iz historiografije, pa i ekonomske povijesti. Profesor Raukar bio je često među rado viđenim posjetiteljima, jer je u ovoj ustanovi pohađao tečaj pomoćnih povijesnih znanosti, a svojim je temama bio blizak kako radnoj atmosferi tako i znanstvenicima u Zavodu. No, ipak su još jednu dimenziju imali njegovi posjeti. U Zavodu su se susretali povjesničari, intelektualci koji su svoje podrijetlo vukli s otoka Hvara, a ona poveznica u Zavodu bio je profesor Jakov Stipišić. Među „Hvarane“ ubrajam i profesora Miroslava Brandta koji je nekada bio zaposlenik Zavoda, a ljeta je provodio na Hvaru.

Imena Jakova Stipišića i Miroslava Brandta ne naglašavam slučajno, jer su imali utjecaja na rad i interese Tomislava Raukara. Znanstveni rad Tomislava Raukara kao mladog povjesničara kretao se u okvirima istraživanja arhivskog gradiva čije je dobivene rezultate usustavljivao i interpretirao u svojim člancima metodom vrlo bliskom predstavnicima francuske *Nove povijesti* kao i talijanskoj medievističkoj „školi“ Roberta Lopeza. U hrvatskoj historiografiji tih šezdesetih godina personifikacija za stručan arhivski rad na vrelima bio je Jakov Stipišić i njegovi suradnici u Historijskom zavodu, a nositelji novih historiografskih pristupa francuskih analista bili su Miroslav Brandt kao i Mirjana Gross. Njihovim

se strujanjima priklanjaju predstavnici nešto mlađe generacije Miroslav Bertoša i Tomislav Raukar. Temom doktorske disertacije koja je objavljena 1977. kao znanstvena monografija *Zadar u XV. stoljeću. Ekonomski razvoj i društveni odnosi* (Zagreb 1977) Tomislav Raukar zacrtao je i utvrdio svoj znanstveni smjer. Tematski i metodološki prelazi okvire događajnice ili političko-povijesnog diskursa. Metodologija koju je u istraživanjima i monografiji primijenio i uspostavio temelji se na do tada slabo korištenim arhivskim vrelima s gospodarskom tematikom. Osobito ga je zainteresirala „ekonomska pozadina“ događanja, kako je sam znao često reći. Uroniti u istraživanje ekonomskih aspekata srednjovjekovne jadranske komune osim uspostavljenim konceptima podrazumijevalo je zaći mukotrpnim radom u arhivima bez svih današnjih „čuda“ digitalne tehnologije i iz „mira“ zapisa osvijetliti život Zadra u njegovu prijelomnom povijesnom trenutku. Ova je knjiga stožac oko kojega je Tomislav Raukar razvijao slične teme o drugim dalmatinskim gradovima-komunama, a srednjovjekovne zadarske teme obradio je i u trećem svesku sinteze povijesti grada *Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797*. (Zadar 1987) u koautorstvu s Ivom Petricilijem, Franjom Švelcem i Šimom Peričićem. Radove o pitanjima iz komunalne prošlosti dalmatinskih gradova objavljivao je tijekom više od tri desetljeća koji su onda 2007. godine sakupljeni u knjizi s naslovom *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku: odabrane studije*. Tomislav Raukar je kroz petnaestak studija/poglavlja problematizirao prostor i društvo srednjovjekovnog grada u raznim aspektima. Tematiziraju se društva i prostor Splita, Zadra, Raba, Brača, Hvara. Na neki način ova je knjiga snažan temelj za moguću sintezu *Dalmatinski grad i društvo u srednjem vijeku*. Nadali smo se da ćemo je dočekati iz pera našega Profesora. No, možda će neki od njegovih učenika to „iskoristiti“ na primjeren način u budućnosti.

Ipak kruna Raukarova istraživanja i rada je knjiga *Hrvatsko srednjovjekovlje: ljudi, prostor, ideje* koja je objavljena 1997. godine. Ona je sinteza hrvatske srednjovjekovne povijesti i ujedno sveučilišni udžbenik. Njezin domot – kako kroz jedinstven autorski metodološki pristup tako i kroz akribičnost i sustav izlaganja – možda najbolje možemo sagledati u ocjeni kolega koji ovu Raukarovu knjigu uspoređuju s Le Goffovom *Srednjovjekovnom civilizacijom Zapada*.

Uz sve znanstvene atribute koje možemo dodijeliti svim knjigama i radovima profesora Raukara, moramo naglasiti i njegov stilski izričaj koji je lepršav i jasan, „raukarovski“ prepoznatljiv. U prvi čas kada se susretnemo sa stranicama ove monografije učini nam se da čitamo literarno štivo. Ali isto tako otvaraju se slike iz hrvatskog srednjovjekovlja kao male sinteze o političkim pitanjima, teme iz kulturne povijesti, ekonomski ogledi koji pomažu shvaćanju „događajnice“. Nema sumnje da je Tomislav Raukar kao znanstvenik ostavio opus koji će kvalitetom teško biti dostignut u hrvatskoj medievistici.

Predavanja profesora Raukara bila su ujutro, u osam sati i počinjala su točno, bez akademske četvrti. Slijedio je kratki odmor i onda seminar poslije kojega su

se održavale redovite konzultacije sa studentima. Uz uobičajene obavezne kolegije iz hrvatskoga srednjeg vijeka Tomislav Raukar predavao je izborne kolegije za koje je napisao kao ispitnu literaturu manje knjige *Seljak i plemić hrvatskoga srednjovjekovlja* (2002) i *Srednjovjekovne ekonomije i hrvatska društva* (2003). U svim se njegovim nastojanjima, do kraja radnog vijeka koji se zbog nužnosti produžio i preko sedamdesete godine, ogledala briga za studenta i odgovornost prema ustanovi u kojoj je bio zaposlen. Ne sjećam se da se ijedan student na njega u bilo čemu ikada požalio.

Osobno mogu reći da mi je profesor Raukar najprije bio profesor i mentor, a onda i dragi kolega, pa i prijatelj, koliko je to dopuštala njegova samozatajna narav. Kada je dolazio u Historijski zavod bio je mladi perspektivni znanstvenik kojega je profesor Stipišić nazivao „naš mladić“, jer je nekako u to vrijeme doktorirao. Poslije kada sam njegovim nastojanjem i preporukama došla i sama na Filozofski fakultet bio mi je mentor, dragi profesor, ali i kolega. Tema moje disertacije *Toma arhiđakon i njegovo djelo* bila je poveznica naših istraživačkih interesa. Pa, oboje smo odrasli i stekli najranije školovanje u onom povijesnom okružju Splita i Solina/Salone o čemu je pisao i Toma Splićanin. Mentorstvo se odvijalo kroz razgovore o mnogim pitanjima koja nameću navodi u *Salonitanskoj povijesti*, a od kojih neka još uvijek nisu riješena. Sugestije profesora Raukara kao mentora uvijek su bile poticajne, a prihvaćao je neka moja mišljenja premda su odstupala od dotadašnje historiografije. No, profesora Raukara je uvijek pri zaključivanju zanimala moja argumentacija predloženog rješenja. I ako je bila uvjerljiva dobila bih „zeleno“ svjetlo. Meni je u sjećanju posebno ostala razmjena mišljenja o hrvatskom srednjovjekovnom diplomatskom gradivu i u historiografiji prisutnom pitanju falsifikata među njima, temi koja je s negativnom konotacijom bila dominantna jedno vrijeme u hrvatskoj medievistici. Iako se profesor Raukar nije u svojim radovima izričito bavio ispravama, iz njegovih je zaključaka proizlazio i sud o njima. Ti razgovori su me ohrabivali da se bavim ispravama i potvrđivali da je moj metodološki pristup ispravan. Nije bio nesklon pohvaliti dobro sročene zaključke, a njegovo je prihvaćanje bilo najveće dostignuće koje smo mi mladi tada mogli postići.

Tomislav Raukar bio je samozatajan čovjek. Teško je bilo iza njegova „gospodskog oklopa“ i mirnoće koju je oko sebe širio prepoznati njegove mediteranske korijene. Ipak, tko je imao povlasticu bližih druženja s njim lako je mogao spoznati da je profesor Raukar u sebi nosio Mediteran, a osobito Hvar, Split. Iznenadujuća je bila i široka lepeza njegovih interesa kao što je fotografija, filatelija, glazba. Ove dimenzije Raukarove osobe otkrivaju „renesansnog“ čovjeka ovoga vremena.

Ono što je važnije jest činjenica da je cjelokupnim opusom i radom Tomislav Raukar znatno pridonio modernizaciji proučavanja hrvatskoga srednjovjekovlja te je podignuo ljestvicu na mnogim područjima tako visoko!

Svi troje bili su stručnjaci, profesori, a nadasve topli ljudi. Poveznica im je bilo istraživanje srednjega vijeka s osloncem na povijesne izvore. Iako su se razlikovali po svojim osobnostima, zajednički im je bio odnos prema mlađim naraštajima, kao i entuzijastički pristup srednjovjekovlju koji su prenosili na svoje studente.*

* Tekst se dijelom oslanja na moje već objavljene radove: Umro profesor Tomislav Raukar, *Kroatologija*, 10 (2019), 2: 157-158; Obljetnica akademika Tomislava Raukara (koautor Tomislav Galović), *Povijesni prilozi*, XXXII (2014), 46: 433-435; Profesor Jakov Stipišić (1920-2010), *Historijski zbornik*, LXIV (2011), 1: 287-297; Pristup Nade Klaić diplomatskoj građi i spisu *Historia Salonitana maior*, u: *Nada Klaić i njezin znanstveni i nastavni doprinos razvoju historiografije*. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanog u Zagrebu 29-30. studenog 2013, Zagreb: Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti (HNOPZ), Društvo za hrvatsku povijesnicu, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagreb: FF Press, 2014: 103-112.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 3

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 3

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilgorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Damir Agičić, Zrinka Nikolić Jakus, Tomislav Galović, Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at
Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“
<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Katarina Starčević

Tisak / Printed by

Tiskara Zelina, Sv. Ivan Zelina

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrcak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*